СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ
Факултет „Производствен и търговски бизнес“
Катедра „Аграрна икономика“

МЕЖДУНАРОДНА
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов
Председател:
Доц. д-р Марина Николова – Ръководител катедра „Аграрна икономика“
Членове:
Доц. д-р Маруся Линкова
Доц. д-р Виолета Блажева
Доц. д-р Наталия Неделчева
Гл. ас. д-р Радка Ненова
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
Ас. д-р Пламен Петров
Докторант Боряна Георгиева

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р ик. н. Сергей Горлов (Русия)
Членове:
Проф. д-р ик. н. Сергей Охрименко (Молдова)
Проф. д-р ик. н. Антонина Ряховская (Русия)
Проф. д-р Маджди Осман (Египет)
Проф. д-р Нидал Шабан (Ирак)
Проф. д-р Dragan Petrovic (Сърбия)
Проф. д-р Sonja Jovanovic (Сърбия)
Доц. д-р Йоана Панагорец (Румъния)
Доц. д-р Марина Николова (България)
Доц. д-р Маруся Линкова (България)
Доц. д-р Bahodirjon Nosirov (Узбекистан)
Доц. д-р Ziyoydin Israilov (Узбекистан)

Научен секретар:
Доц. д-р Маруся Линкова
Технически секретар – Мария Чонова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1762-3

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. д-р Марина Николова, Доц. д-р Маруся Линкова
ТРИДЕСЕТ И ПЕТ ГОДИНИ КАТЕДРА
“АГРАРНА ИКОНОМИКА”.....7

Организация и управление на инвестициите и иновациите в агросектора

Профессор, доктор экономических наук Ряховская Антонина Николаевна
СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО РОССИИ: ВОЗМОЖНОСТИ
ДЛЯ ОПЕРЕЖАЮЩЕГО РАЗВИТИЯ.....25

Doctor of Science, Professor Sergei Mihajlovic Gorlov, Gorshenin Alexander Yuryevich, Assistant professor, Syromyatnikov Denis Aleksandrovich
МЕТОДОЛОГИЯ АНАЛИЗА ПРОБЛЕМ УПРАВЛЕНИЯ
РАЗВИТИЕМ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА 40

Dr. Abduaziz Abduvasikov, Dr. Bahodirjon Nosirov
THE EVOLUTION OF AGRICULTURAL MARKETS
OF UZBEKISTAN 48

Доц. д-р Гена Велковска
ЕКОЛОГИЧНАТА ОЦЕНКА И ОЦЕНКАТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА В КОНТЕКСТА
НА СТРОИТЕЛСТВОТО ВЪРХУ ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ.....56

Доц. д-р Искра Маринова Пантелеева
НАУЧНА И ИНОВАЦИОННА ПОЛИТИКА – НЯКОИ
СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ.....63

Доц. д-р Виолета Блажева
КРИЗИТЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР 70

Гл. ас. д-р Радка Ненова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНОВАЦИИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
ОТ ЧЕТВЪРТО ПОКОЛЕНИЕ 76

Гл. ас. д-р Елица Лазарова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ ТЕОРИЯТА
НА ОГРАНИЧЕНИЯТА В АГРОБИЗНЕСА 82

Гл. ас. д-р Явор Станев
СЕЛСКОТО И ГОРСКОТО СТОПАНСТВО
В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 91

Гл. ас. д-р Милен Динков
ИНОВАЦИИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНКУРЕНТНО
И ПРИОБЩАВАЩО ЗЕМЕДЕЛИЕ 97

Доктор по икономика Михаил Билев
ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ В БЪЛГАРИЯ 105

Докторант Валери Велковски
ПАРЦЕЛАРНИТЕ ПЛАНОВЕ И ТЯХНАТА РОЛЯ
В АГРОУСТРОЙСТВЕНИТЕ МЕРОПРИЯТИЯ 114

Студент Веселин Иванов
СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ РАЗВИТИЕТО
НА ФАМИЛНОТО ЗЕМЕДЕЛСКО СТОПАНСТВО 123

Предприемачески инициативи и възможности за диверсификация в агробизнеса

Доц. д-р Теодора Филипова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ТЪРГОВСКИ
КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 133

Доц. д-р Христо Сирашки
ТВОРЧЕСТВОТО В ИНОВАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ 139

Доц. д-р Галина Тодорова
СЕЛСКОСТОПАНСКАТА АВИАЦИЯ-АКТИВЕН ПОМОЩНИК ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В РЕГИОН ПЛЕВЕН 145

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА РАПИЦА 152

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ДОХОДИТЕ - НЕОБХОДИМОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКА УСТОЙЧИВОСТ 158

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ ЗНАЧЕНИЕТО НА ТУРИЗМА ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 163

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ЛОГИСТИЧНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 170

Ас. д-р Любомира Тодорова
РЕЛАЦИЯ МЕЖДУ ЛОЗОВИТЕ НАСЪЖДЕНИЯ, ВИНОПРОИЗВОДСТВОТО И ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ 176

Ас. д-р Павлин Павлов
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА АЛТЕРНАТИВЕН ТУРИЗЪМ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 182

Финансово-счетоводни аспекти и социално застрахователна защита в селското стопанство

Проф. д-р Андрей Захариев, д-р по ик. Ивайло Маринов
БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ ПО ПЪТЯ НА РАСТЕЖА И КОНВЕРГЕНЦИЯТА – СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ И ОЦЕНКА 191

Проф. д-р Атанас Атанасов
ЗЕМЕДЕЛСКИЯТ СЧЕТОВОДЕН ОТЧЕТ КАТО НЕОБХОДИМА БАЗА ОТ ДАННИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ 200

Доц. д-р Иванка Димитрова, д-р Диана Янкова
СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО И ОЦЕНКАТА НА ЗЕМЕДЕЛСКАТА ПРОДУКЦИЯ 208

Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА КВОТИ ЗА ЕМИСИИ НА ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ.....216

Доц. д-р Диана Крумова
ВЪПРОСИ НА КОМПЮТЪРНОТО СЧЕТОВОДСТВО В СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 222

Доц. д-р Венцислав Вечев
ОСОБЕНОСТИ ПРИ ОЦЕНЯВАНЕТО НА ПРЕДОСТАВЕНИТЕ ОБЕЗПЕЧЕНИЯ ОТ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ В БАНКИТЕ.....228

Ас. д-р Пламен Петров
РОЛЯТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР В СИСТЕМАТА НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА.....235

Докторант Станислав Шишманов
ПЛАТЕЖНО ПОСРЕДНИЧЕСТВО НА ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ ПРИ УРЕЖДАНЕ НА ВЗАИМООТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ И ДЪРЖАВНИЯ И ОБЩИНСКИТЕ БЮДЖЕТИ.....241

Маркетинг, дистрибуция и търговия със селскостопански продукти

Доц. д-р Пенка Горанова
РЕКЛАМНА КАМПАНИЯ НА ФИРМА “ЖИТАРА” ООД.....251

Доц. д-р Марина Николова
СЪСТОЯНИЕ НА ПАЗАРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИ ЗЕМИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 261

Доц. д-р Симеонка Петрова
ВЛИЯНИЕ НА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА АГРАРНОТО
ПРОИЗВОДСТВО ВЪРХУ АСОРТИМЕНТНОТО
ПРЕДЛАГАНЕ 273

Доц. д-р Петранка Мидова
ПАЗАРЪТ НА СЛЪНЧОГЛЕДОВО ОЛИО – АНАЛИЗИ
И ПЕРСПЕКТИВИ.....281

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
НА ИЗПОЛЗВАНАТА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ.....289

Доц. д-р Красимира Славева
СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА БЪЛГАРИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ 296

Доц. д-р Любомир Любенов
СЕГМЕНТИРАНЕ ПАЗАРИТЕ НА ПЧЕЛЕН МЕД
В ОБЛАСТ РУСЕ.....304

Гл. ас. д-р Галя Георгиева
ВИДОВО МНОГООБРАЗИЕ НА БИОПРОДУКТИТЕ
В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО 309

Доктор по икономика Георги Димитров
ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕТОДИТЕ ЗА БИЗНЕС ПРОГНОЗИРАНЕ
В АГРАРНИЯ СЕКТОР.....317

Докторант Александър Ангелов
УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАПАСИТЕ ОТ ДОСТАВЧИЦИТЕ
ВЪВ ВЕРИГИТЕ НА ДОСТАВКА В СЕЛСКОТО
СТОПАНСТВО 330

Студент Надежда Беновска
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ХИБРИДЕН СОРТ ЦАРЕВИЦА
КНЕЖА 509. НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОМЕНЯТ
ИКОНОМИКАТА 336

Информационни технологии в селското стопанство

Проф. д.ик.н Сергей Охрименко, доц. д-р Агоп Саркисян,
докторант Сергей Пянковский
ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРОЦЕСИТЕ
ПО УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ 347

Доц. д-р Светослав Илийчовски
АНАЛИЗ НА ДИГИТАЛНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА ЖЕНИТЕ
ПРЕДПРИЕМАЧИ В БЪЛГАРИЯ И АНГЛИЯ 354

Антоний Богданов
ИТ АВТОМАТИЗАЦИЯ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО.....360

Екологизация и устойчиво развитие на селското стопанство

Prof. DSc. Shaban Nidal, Dr. Erika Andenna Dr. Kadhum Eman,
Dr. Luay Tailah
AGRONOMISTS JOB DON'T REDUCE NATURAL RESOURCES
TO MEET TODAY'S NEEDS WITHOUT COMPROMISING
THE NEEDS OF FUTURE GENERATION.....369

Доц. д-р Минка Анастасова – Чопева
РАВНИЩЕ НА СОЦИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ
В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО 378

Доц. д-р Тихомир Личев
ДЕМОГРАФСКИЯТ ВЗРИВ“ И ГЛОБАЛНИТЕ КЛИМАТИЧНИ
ПРОМЕНИ.....386

Албена Симеонова, Пепо Петров
БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ - СЪЩНОСТ
И ПРОБЛЕМИ. САНКЦИИ, ДОБРИ ПРАКТИКИ
И ИНОВАЦИИ.....392

Гл. ас. д-р Емил Николов
ИНТЕГРИРАНЕ НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА
ОТГОВОРНОСТ В ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ.....403

Гл. ас. д-р Иван Маринов
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
В БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ ИМПЛЕМЕНТИРАНЕ
НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ 410

Гл. ас. д-р Десислава Алексиева
ИНТЕРЕСИ В УПРВЛЕНИЕТО.....417

Гл. ас. д-р Елена Йорданова
ЕКОЛОГИЧНА ОТГОВОРНОСТ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ 423

Докторант Валерия Николаева
ИНТЕЛИГЕНТНО ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА
ПРОИЗВОДСТВО НА КАРТОФИ.....428

Магистър Галина Мирчева
БАЛАНС МЕЖДУ ПРИРОДО-ЕФЕКТИВНО И МОДЕРНО-
ТРАДИЦИОННО СТОПАНСТВО
(по примера на смесено животновъдно-растениевъдно стопанство
в с. Петърница, общ. Долни Дъбник, обл. Плевен) 437

Студент Анета Врайкова
БИОРАЗНООБРАЗИЕТО И ПРЕХОДА КЪМ ПО-ЕКОЛОГИЧНА
ИКОНОМИКА 444

Студенти Радой Йосифов и Анета Врайкова
АНАЛИЗ НА ПРЕДЛАГАНИТЕ БИОПРОДУКТИ
В ХРАНИТЕЛНА ВЕРИГА БИЛЛА БЪЛГАРИЯ 450

Правни, исторически и социално-културни бариери на общата селскостопанска политика в Европейския съюз

PhD. Associate Professor Panagoreț Ioana, PhD. Associate Professor Panagoreț Dragoș, PhD. Lecturer Panagoreț Andreea
FOOD SAFETY POLICIES AND STRATEGIES IN ROMANIA 461

К.э.н., старший преподаватель Елена Сергеевна Шараг
ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЯ
АГРОСЕКТОРА УКРАИНЫ 472

Доц. д-р Маруся Линкова
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИМПЕРАТИВИ И ФЛУКТУАЦИИ
В РАЗВИТИЕТО НА АГРОБИЗНЕСА 478

Доц. д-р Ирена Емилова
ЗА СОЦИАЛНАТА РОЛЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ..486

Доц. д-р Николай Марков, доц. д-р Светослава Стойчева
НЕРАГЛАМЕНТИРАНИЯ ТРУД – СОЦИАЛЕН ДЪМПИНГ
В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО.....491

Гл. ас. д-р Надежда Цветкова
ПРЕЗДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЕЙНОСТТА
НА ЗЕМЕДЕЛСКИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛ-ПЧЕЛАР 502

Мирослав Маринов
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ
КООПЕРАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ЗАСИЛЕНА
КОНКУРЕНЦИЯ.....507

Доктор Георги Ангелов
ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И ВЪЗДЕЙСТВИЕТО
НА ПОДХОДА ЛИДЕР ВЪРХУ МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ
ЗА ПЪРВИЯ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД НА ПРСР (2007-2013).....513

Докторант Боряна Георгиева
ОСНОВНИ АСПЕКТИ И ПРОБЛЕМИ ПРИ ДЕФИНИРАНЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ.....522

Докторант Росен Коцев
НЯКОИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПРОБЛЕМИ НА СЕЛСКИТЕ
РАЙОНИ В КОНТЕКСТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 529

Докторант Елена Ташкова
ДЕЙНОСТИ В РЕГИОНА НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД/
ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА ДФ „ЗЕМЕДЕЛИЕ“ –
БЛАГОЕВГРАД 540

Докторант Цветан Марков
АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ОБЕКТИТЕ НА
ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ В БЪЛГАРИЯ 548

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

**СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО
И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО**

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1762-3

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ТЪРГОВСКИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ[1]

Доц. д-р Теодора Филипова
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Резюме: *В научната разработка е направен сравнителен анализ на търговските компетенции, необходими за развитие на женско предприемачество в Италия и в България. При анализа първоначално е извършено проучване на литературата, необходимо за изграждане на теоретико-методологическата рамка на изследването. Посредством проучване на съществуващите компетентостни модели в областта на търговията са идентифицирани ключовите компетенции, необходими за реализирането на един търговец. Те служат при разработването на анкетната карта и са основа за сравнителния анализ между двете държави.*

Ключови думи*: женско предприемачество, търговски компетенции, сравнителен анализ*

1. Въведение

Целта на разработката е върху теоретичен, методологически и практически анализ да се изведат и анализират ключовите търговски компетенции, необходими за стартиране на бизнес на нискоквалифицирани жени в България и Италия. Поставената цел изисква решаването на следните задачи: теоретично изясняване на уменията и компетенциите на жените предприемачи и характеризиране на българската жена предприемач; адаптиране на методологическа рамка на изследването и сравнителен анализ на получените резултати от респондентите от Италия и България.

[1] Изследването е осъществено в рамките на проект „European Partnership for Social Inclusion and Creation of Skills for Women Entrepreneurship E-learning“ Project 2018-1-BG01-KA203-048016

2. Теоретични и методологически аспекти на търговските компетенции на жените предприемачи

R. D. Hisrich and C. Brush (Hisrich & Brush, 1984, p. 35) анализират управленските умения на жените предприемачи. Според тях управленските умения се състоят в:

- Финанси: осигуряване на капитал, прогнозиране, бюджетиране.
- Общуване с кадрите: управление, развитие и обучение.
- Маркетинг: маркетингови проучвания, промоции, продажби.
- Създаване на идеи/иновации на продукти.
- Бизнес операции: инвентаризация, производство, ежедневни операции.
- Организиране и планиране: бизнес стратегия, политики и организация.

M. Sonfield, R. Lussier, J. Corman, and M. McKinney (Sonfield, Lussier, Corman, & McKinney, 2001, pp. 165-173) разглеждат различията при вземане на решение между половете през призмата на „Предприемаческа стратегическа матрица“ (виж фиг. 1.). Тя е ситуационен модел, който предполага подходящи стратегии за нови и текущи начинания в отговор на идентифицирането на различни нива на иновации и риск (Sonfield, Lussier, Corman, & McKinney, 2001, p. 166).

Иновация	Нисък	Висок
Висок	**Високо ниво на иновация / нисък риск** • Създаване на множество иновации • Нормативна защита на иновациите • Ограничаване на инвестициите и оперативните разходи чрез системи за контрол, договори и т.н.	**Високо ниво на иновации / висок риск** • Намаляване на риска чрез понижаване на инвестиционните и оперативните разходи • Поддържане на иновации • Аутсорсване на операции, които изискват значителни инвестиции • Избор на форми за съвместно предприятие
Нисък	**Ниско ниво на иновация / нисък риск** • Защита на настоящата позиция • Допускане за ограничена възвръщаемост • Допускане за ограничен растеж/потенциал	**Ниско ниво на иновация / висок риск** • Увеличаване на иновациите, които осигуряват конкурентно предимство • Намаляване на риска • Използване на бизнес план и обективен анализ • Минимизиране на инвестициите • Оптимизиране на разходите за финансиране • Избор на други методи за бизнес, например франчайзинг • Отказ от бизнес идеята
	Нисък	*Висок*
	Риск	

Фиг. 1. Предприемаческа стратегическа матрица

Източник: M. Sonfield, R. Lussier, J. Corman, M. McKinney, Gender Comparisons in Strategic Decision-Making: An Empirical Analysis ofthe Entrepreneurial Strategy Matrix, Journal of Small Business Management 2001,39(2), p. 166

След идентифицирането на възможните варианти на избор на предприемаческа дейност при жените е направена кратка характеристика на българската жена предприемач.

В Годишен доклад за състоянието и развитието на МСП в България 2008 българската жена предприемач има следния профил (Министерство на икономиката, енергетиката и туризма, 2010, стр. 146):

• в активна възраст (30–49 години);

• с висше и средно специално образование, предимно икономическо и хуманитарно;

• ръководи малка фирма в сферата на услугите, хотелиерството и ресторантьорството и търговията;

• ползва чужди езици;

• работи с компютър и ползва интернет;

• предпочита работа извън дома си;

• успешно съчетава работата и грижите за семейството и децата си.

Националните изследвания в България сочат, че жените предприемачи ръководят предприятия, които са в областта на услугите, включително и в търговията. Поради тази причина при идентифицирането на търговските компетенции са анализирани 26 длъжности, разработени от Българска стопанска камара и представени в Национална система за оценка на компетенциите на адрес https://mycompetence.bg/. Те служат като основа за разработването на ключовите търговски компетенции, като са разгледани също и учебни програми на водещи икономически университети в страната и в чужбина.

Интерес за изследването представлява задълбочено проучване на женското предприемачество в България, осъществено през 2012 г. от Г. Герганов и Р. Ненова (Герганов & Ненова, 2012). Авторите очертават профила, мотивацията и добрите практики за жени предприемачи в конкретен отрасъл от икономиката – селско стопанство.

Влиянието на институциите и лостовете на ОСП е обект на изследване от В. Перков, който анализира модела на интервенционната агенция в сектор „Зърно“ и сектор „Мляко и млечни продукти“. На базата на предприемаческата теоретична рамка, очертана от Шумпетер и Кирцнер, авторът формулира адекватни изводи и заключения относно инициирането на иновации в проучваните сектори (Перков, 2008).

Използваният методологически инструментариум в настоящия доклад има следната последователност:

- Разработване на анкета, съобразно съществуващите теоретични постановки относно компетенциите на жените предприемачи.

- Избор на скала за измерване на нивото на компетентност на респондентите – петстепенна Ликъртова скала от типа 1 – напълно несъгласна, 2 – по-скоро несъгласна, 3 – нито съгласна/нито несъгласна, 4 – по-скоро съгласна, 5 – напълно съгласна.
- Провеждане на анкетно проучване.
- Обработка на анкетни карти.
- Анализ на резултатите.

3. Сравнителен анализ на логистичните компетенции на жените, желаещи да развиват бизнес в Италия и България

Респондентите от България посочват, че познанията им за лизинга и прилагането на лизингови схеми е компетенция с най-висок среден коефициент в областта на услугите (3,00), а най-ниското равнище е отчетено при жените, стартиращи бизнес в индустриалното производство (2,25) и логистиката (2,33). Данните от Италия показват, че там с най-висока оценка по този показател са жените, работещи в търговията (3,39). С най-ниско средно равнище на познаване на лизинга са жените, заети в индустриалното производство (2,33).

Познанията за факторинг и прилагането на факторингови операции са най-силно застъпени у българските жени, стартиращи бизнес в сферата на селското стопанство – 2,57. Най-ниският среден коефициент за жените в България е 2,00 и се отнася за желаещите да развиват дейност в индустриалното производство. Респондентите от Италия са посочили, че имат най-високи средни познания за факторинга и прилагането на факторингови операции, когато развиват дейност в сферата на логистиката (3,30). С най-нисък бал за тази компетенция са жените предприемачи в селското стопанство (2,50). Голямото предимство при факторинга е бързата наличност на парични средства, което следва да се познава от потенциалните предприемачи (Пенчева, 2014, стр. 110).

Знанията за консигнация са най-силно застъпени у българските жени, стартиращи бизнес в сферата на услугите (3,13). Най-ниският среден коефициент за жените в България е 2,00 и се отнася за желаещите да развиват дейност в индустриалното производство. Респондентите от Италия са посочили, че имат най-високи средни познания за консигнацията в сферата на логистиката (3,50), а с най-нисък бал за тази компетенция са жените предприемачи в услугите (2,22).

Познанията за комисионно посредничество са с най-висок среден резултат сред българските жени предприемачи, желаещи да развиват бизнес в сферата на търговията и индустриалното производство с

еднаква стойност от 3,00. Анкетираните български жени посочват, че с най-нисък коефициент са стартиращите в отрасъл „Селско стопанство“ – 2,57. Резултатите от проучването сред жените в Италия сочат, че с най-висока средна оценка са действащите в сферата на логистиката (3,50), а с най-ниска средна оценка за компетенциите, свързани с комисионното посредничество, са жените, заети с електронна търговия – 1,89.

Компетенциите за спедиционно посредничество са с най-висок среден резултат сред българските жени предприемачи, желаещи да развиват бизнес в сферата на търговията със стойност от 2,90. Анкетираните български жени посочват, че с най-нисък коефициент са стартиращите в отрасъл „Селско стопанство“ – 2,28, следван от „Електронна търговия“ с 2,38. Респондентите от Италия са посочили, че имат най-високи средни познания за спедиционното посредничество в сферата на търговията (3,00), а с най-нисък бал за тази компетенция са жените предприемачи в услугите (2,09), следвани от електронната търговия с 2,22.

Компетенциите за осъществяването на контрол върху изпълнението на сключените посреднически договори са с най-висок среден резултат при българските жени предприемачи, желаещи да развиват бизнес в сферата на логистиката със стойност от 3,00, а с най-ниска оценка са стартиращите в областта на електронната търговия (2,40). Респондентите от Италия са посочили, че имат най-високи средни познания относно осъществяването на контрол върху изпълнението на сключените посреднически договори в сферата на логистиката (3,60), а с най-нисък бал за тази компетенция са жените предприемачи в областта на електронната търговия (1,89).

Установяването на ефектите от посредническите операции е компетенция с най-висок среден коефициент в областта на селското стопанство (3,14), а най-ниското равнище е отчетено при жените, стартиращи бизнес в електронната търговия (2,28). Данните от Италия показват, че там с най-висока оценка по този показател са жените, работещи в логистиката (3,20). С най-ниско средно равнище на установяване на ефектите от посредническите операции са жените, заети в услугите (2,09).

Заключение

В обобщение на приведените емпирични резултати, описващи сравнителните аспекти на необходимите търговски компетенции за развитие на женско предприемачество в Италия и България, като поважни могат да се определят следните:

- Двете целеви групи в Италия и България, независимо от икономическата дейност, в която смятат да развиват бизнес, се нуждаят от обучение за повишаване на търговските си компетенции, поради ниските средни равнища на тяхно познаване, вариращи от 1,89 до 3,60.
- С най-ниски средни равнища на познания по отделните търговски компетенции са българските жени, желаещи да развиват бизнес в сферата на индустриалното производство, логистиката, търговията и селското стопанство.
- Подобен е изводът и за италианските респонденти, където най-ниски средни нива са в икономическите дейности – индустриално производство, услуги, електронна търговия, селско стопанство.
- Най-високи средни равнища по отделните компетенции са посочили българските жени, желаещи да стартират бизнес в сферата на услугите и търговията, докато с подобни високи нива в Италия са дейностите търговия и логистика.

Литература

Hisrich, R. D., & Brush, C. (1984). The Woman Entrepreneur: Management Skills and Business Problems. *Journal of Small Business Management,*, 35.

Sonfield, M., Lussier, R., Corman, J., & McKinney, M. (2001). Gender Comparisons in Strategic Decision-Making: An Empirical Analysis ofthe Entrepreneurial Strategy Matrix. *Journal of Small Business Management, 39*(2), 165-173.

Герганов, Г., & Ненова, Р. (август 2012 г.). Участие на жените-предприемачи в селското стопанство. *Диалог*, стр. 84-98.

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. (2010). *Годишен доклад за състоянието и развитието на МСП в България 2008.* Специално приложение Жените и предприемачеството, София.

Пенчева, А. (2014). *Предприемачество в туристическия бизнес.* София: Авангард Прима.

Перков, В. (5 2008 г.). Влияние на институционалните промени върху аграрното предприемачество. *Икономика и управление на селското стопанство*, стр. 11-14.

Национална система за оценка на компетенциите на адрес https://mycompetence.bg/